

L. Levanders specialfrågelistor: för Älvdalsboken

Ö76

HANDLANDE.

1. Nämn de gårdar i byn, från vilka någon man eller kvinna gått med handel! Har det förekommit, att flera personer från samma gård gått med handel? Har man sänt ut barn att sälja lättare varor? Vilka slags varor?
2. Minns man någon handlande, som särskilt för handelns skull höll sig med dräng? med piga? Brukade drängen och pigan vara äldre eller yngre personer? Följde de husbonden hela tiden, eller gingo de särskilda vägar och mötte husbonden i någon stad eller på någon marknad?
3. Hur forslade man handelsvarorna: bög? dragkälke? häst?
4. Räkna upp alla de varor, som man minns, att den ena eller andra handlanden förde med sig! Tänk därvid dels på hemgjorda varor (smör, ost, messmör, häkter, skällor, nålar, bakpickar m.m.), dels på inköpta varor (kramvaror från handlande i Eskilstuna, Stockholm och andra städer; bruksvaror från Skultuna och andra bruk; arsenik; dyvelsträck; insektpulver, glasögon; visor tryckta i år etc.)! Obs. att handeln med fågel, liar, laggkärl och vävskedar behandlas i andra frågelistor!
5. Minns man något om fripass och handelspass? Av vem voro de utfärdade: prästen? länsman? något bruk? någon grosshandelsfirma? Finns något sådant pass kvar och kan få fotograferas?
6. Hos vilka bruk (t.ex. Skultuna) och vilka firmor (t.ex. Kronberg i Falun, Benjamin Leja i Stockholm och Madam Lek i Röros) köpte man upp kramvaror, som sedam såldes av älvdalingarna? Sök få fram alla möjligen bevarade minnen av patroner och bokhållare? av deras sätt att umgås med älvdalingarna? av utlämnandet av varorna? av betalningsförhållandena? Finnas varuförteckningar, räkningar eller andra dylika papper kvar?
7. Vart gingo handelsfärderna: till vilka marknader? till vilka städer? till vilka bygder? Funnos handlande, som varje år gingo var och en sitt vissa streck, lika år efter år? Giv exempel på dessa streck! Brukade ångbåtsresor (t.ex. från Stockholm till Gävle) ingå i dem? Finnas några spår av, att handlandena sökt undvika inbördes konkurrens genom att välja olika färdvägar.
8. Giv exempel på handlande, som vandrade mycket långt söderut! norrut! Vandrade någon enda älvdaling med handel i Norge?

9. Sök få fram minnen om kvarteren och om livet i dessa kvarter! Var hade älvdalingarna kvarter i Stockholm? i Eskilstuna? i Falun? i Gävle? i Söderhamn? i Rörörs? i Trondheim? Giv dessa uppgifter så detaljerade som möjligt, i och för husens ev. fotografering! Funnos på landsbygden vissa gårdar, gästgivargårdar eller vilställen, där älvdalingar regelbundet brukade ta in?
10. Minns man några äventyr från själva landsvägsfärderna: slagsmål? sjukdom? olycksfall? stöld? rån? mord? Vilken tid på året brukade den ene och den andre handlanden vara ute och färdas? Minns man exempel på någon, som var borta över julen? över påsken? över midsommaren? Har någon älvdalsk gårdfarihandlare spårlöst försvunnit?
11. Giv en så detaljerad skildring som möjligt av, hur en älvdalsk handlande betedde sig, då han kom in i en gård för att sälja! Uppräknande av varorna? Förevisning av lagret? Prisande av varorna? Prutande? Finnas exempel på att man tog annat än kontanta pengar i likvid för varorna? Hade somliga handlande speciella sätt att roa kunderna: sång? fiol? säckpipa?
12. Giv exempel på, hur handlandena tillverkade varor under själva färderna! Häktor? Annat?
13. Sök minnen från marknaderna! Hade älvdalingarna någonsin egna eller förhyrda salustånd på någon marknad? Minns man något om marknadsavgifter och polis på marknaderna? Om krogar och slagsmål? Om hästskojare och andra bedragare?
14. Finnas några minnen av inköps- och försäljningspriser? Var det vanligt, att handlanden från sin färd hemförde någon vinst i kontanter eller varor? Minns man någon person i byn (före storskiftet), som blivit förmögen enbart på gårdfarihandel? Hur placerade han i så fall sina pengar? Lånade han ut dem åt by- och sockengrannar? Köpte han jord för dem? Eller lade han ned dem i nya varuuppköp?
15. Vid vilken tid (ungefär) slutade de älvdalska handelsfärderna i stort: 1880-talet? 1890-talet? Finnas exempel på älvdalingar, som färdades utom socknen med gårdfarihandel ännu på 1900-talet? Vad handlade de då med?
16. Var gårdfarihandeln stundom kombinerad med tiggeri? Vad tiggde man: mjöl? bröd? ull? lin? skinn? kontanter?
17. Finnas exempel på, att älvdalska män eller kvinnor gjorde landsvägsvandringar med annat syfte än handel: med åderjärn och kopphorn för att åderlåta eller koppa folk? med sågbock för att såga och hugga ved? med slipstol för att slipa knivar m.m.? med fiol för att spela vid danser?